

PARYŽIAUS VILETĖS PARKO (*PARC DE LA VILLETTE*) PROJEKTO TARPTAUTINIO KONKURSO PAMOKOS

Regimantas Pilkauskas

*Architektūros katedra, Vilniaus dailės akademija,
Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius, Lietuva. El. paštas pilkauskas@delfi.lt*

Iteikta 2005-12-01

Santrauka. Prancūzijos vyriausybė 1982 m. paskelbė tarptautinį konkursą kraštovaizdžio architektūros objektui – Paryžiaus Viletės parkui (*Parc de La Villette*). Konkursui pristatyta 470 darbų iš 38 šalių. Vienas projektas buvo ir iš Lietuvos. Konkursą laimėjo JAV autorių kolektyvas, kurio vadovas architektas Bernardas Tšumis (*Bernard Tschumi*). Šiame postmoderniame projekte atsisakyta tradicinio parko sampratos ir parkui suteikta aktyvi funkcija bei sudėtinga miestiška forma.

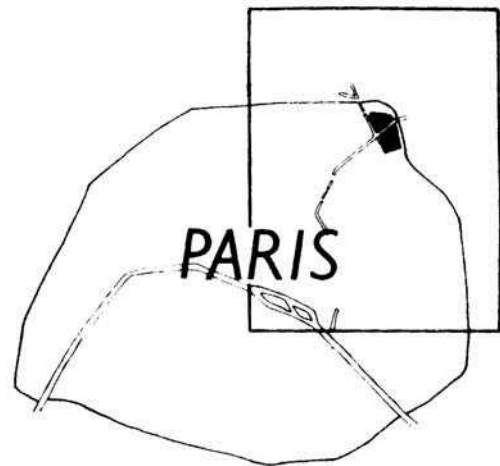
Prasminiai žodžiai: Viletės parkas (*Parc de La Villette*), tarptautinis konkursas, architektūra, kraštovaizdžio architektūra.

1. Įvadas

Prancūzija 1989 m. rengėsi švęsti Didžiosios revoliucijos 200-ąsias metines ir ta proga 1982 m. šalies vyriausybė paskelbė tris tarptautinius architektūros konkursus. Vienas iš jų buvo skirtas kraštovaizdžio architektūros objektui – Viletės parkui (*Parc de La Villette*). Tuo metu spaudoje buvo rašoma, kad Viletės parkas yra pirmasis iš didesnių Paryžiaus parkų, kurtų po Prancūzijos imperatoriaus Napoleono III epochos (1852–1870) – nuo tada, kai Londono pavyzdžiu Paryžiuje buvo sukurta daug didelių viešųjų parkų. Dar tik sumanymuose egzistavęs Viletės parkas jau buvo vadinamas XXI amžiaus miesto parku, „ateities parkų embrionišku modeliu“ [1], tačiau, atrodo, kad jis tik triukšmingai užbaigė XX a. miesto parkų kūrimo istoriją.

2. Konkurso sąlygos

Tarptautinis Viletės parko projektų konkursas buvo atviras, anoniminis. Paryžius parodė tam tikrą parko projektavimo konkurso pavyzdį. Miesto valdžiai vos tik nusprendus kurti parką, iš karto buvo įsteigta Viletės parko viešoji įstaiga (*Etablissement public du Parc de La Villette*), arba, kitaip tariant, būsimąjo parko administracija. Ji rūpinosi konkurso organizavimu ir parengė jo sąlygas. Kiekvienas dalyvis gavo gražiai išleistą medžiagą apie Paryžių, duomenis iš miesto bendrojo plano, topografinius planus ir puikias vietovės fotografijas. Konkurso sąlygose detalai buvo aprašyta

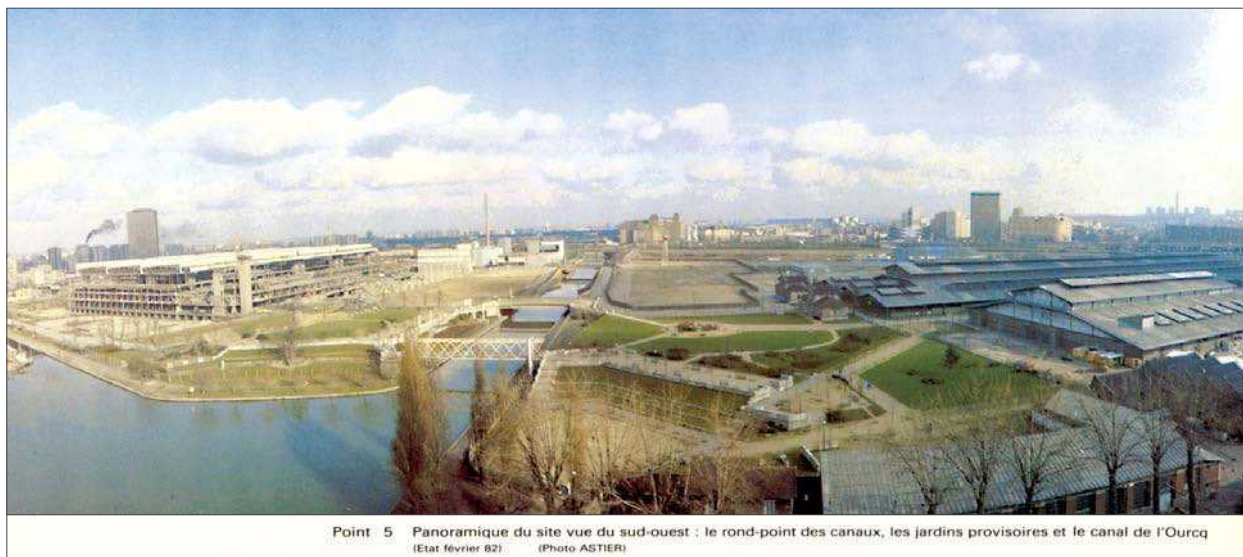

1 pav. Viletės parko padėtis mieste
Fig 1. Location of Villettes Park (Parc de La Villette)

veikla, numatyta būsimajame parke, pateiktas ilgas projektavimo užduočių sąrašas, nurodyta, kuriuos pastatus išsaugoti, o kuriuos nugriauti.

Pateikti net privalomų pastatyti objektų, tokių kaip, pavyzdžiui, raketa *Ariane*, brėžiniai. Visi konkurso dalyviai gavo po tris vienodo 100 × 150 cm dydžio skaidres, ant kurių turėjo nubraižyti savo sprendinius. Ant jų jau buvo visi pagrindiniai užrašai, pavaizduota to meto vietovės būklė ir projektuojami objektai, kurių konkurso dalyviai pakeisti negalėjo. Todėl ir konkursinių projektų parodos eksponatai iš pirmo žvilgsnio atrodė labai panašūs, tačiau jie skyrėsi savo sprendimais.

Parkui buvo skirtas 55 ha dydžio sklypas šalia Paryžiaus centrą juosiančios žiedinės automagistralės *boulevard Périphérique* (1 pav.), senų laivybos kanalų

2 pav. Vieta būsimam Viletės parkui (1982 m.)

Fig 2. Place intended for Villette Park (Parc de La Villette) in 1982

pusiau padalytas, apleistas ir apstatytas (2 pav.). Nuo 1859 m. iki 1959 m. šioje vietoje veikė gyvulių turgus ir skerdykla. Didžiausio turgaus klestėjimo laikais čia dirbo beveik 3 000 žmonių. Vieno iš turgų Didžioji halė (*La Grande Halle*), kaip puikus XIX a. metalinės architektūros pavyzdys, projekto sąlygose buvo numatyta išsaugoti ir pritaikyti koncertams, teatro spektakliams, mugėms bei kitiems renginiams. Šiaurinėje parko dalyje pradėta ir nebaigta statyti pramoninį pastatą buvo nutarta pritaikyti Mokslo ir pramonės muziejui (*Cité des Sciences et de l'Industrie*). Priešais muziejaus rūmus buvo numatyta pastatyti milžiniško dydžio rutulį (*Géode*), kuriame tilptų kino teatras su didžiausiu pasaulyje ekranu (1 000 m²) ir 180° projekciniu ekranu.

Konkurso organizatoriai kėlė uždavinį sukurti aktyvaus poilsio parką viso miesto reikmėms, kuris kartu atitiktų tose vietose gyvenančių imigrantų (arabų, portugalų, afrikiečių) poreikius, su daug statinių, sporto aikščių bei įtaisinių, su kiaurą parą veikiančiomis pasilinksminimų įstaigomis ir apsaugoti parką nuo triukšmo ir dulkių. Konkurso sąlygose buvo pageidaujama atsisakyti prancūziškųjų parkų tradicijos („jokiu būdu ne miniatiūrinis Versalis“). Buvo paaiškinta ir pavyzdžiais parodyta, kad tradiciniai miesto parkai, kurie tinka motinoms su vaikais ir pagyvenusiems žmonėms pasivaikščioti (ir tai tik ne visomis dienomis per metus), yra atgyvenę savo amžių. Apskritai XX a. tradiciniai miesto parkai buvo kritikuojami dėl jų pasyvumo, todėl buvo laikomasi nuomonės, kad pagaliau pakaks ramių „gražių“ poilsio parkų ir pasisakyta už naujus, pastatų ir įtaisinių pilnus,

skirtus pramogoms ir lavinimui. Maskviečiams Viletės parko programa priminė dar prieš Antrąjį pasaulinį karą Sovietų Sąjungoje valdžios proteguotus „kultūros ir poilsio pakus“ [2]. Susidarė įspūdis, kad šiuolaikiniai didmiesčiai nebeturi vilties į miestus sugražinti gamtą. XIX a. JAV kraštovaizdžio architekto F. L. Olmstedo nuomone, kad „parke miestas kaip ir neegzistuoja“, Paryžiaus Viletės parko steigėjai laikė pasenusia. Jie teigė, kad pasikeitė miesto gyventojai, jų gyvenimo būdas, poreikiai, todėl naujųjų miestų parkų planuotojai turi į tai atsižvelgti. Pagaliau buvo pasakyta, kad ir Viletės parko vieta – tai ne miškai ir laukai, o apstatyta vieta pramonės rajone.

Įsigyti projekto sąlygas buvo galima tik įmokėjus 1 000 frankų užstatą. Sovietų Sąjungos piliečiai individualiai tokiuose renginiuose paprastai nedalyvaudavo, nes būdavo sunku gauti leidimą išvykti į užsienį, o ir užsienio valiutos laisvai nebuvo galima įsigyti. SSRS architektų sąjunga ėmėsi tarpininkauti, ji ir sumokėjo užstatą už dešimtį dalyvių. Dalyvavo trys grupės iš Maskvos, po vieną iš Leningrado, Ukrainos, Gruzijos, Armėnijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos. Konkurso sąlygose buvo nurodyta, kad kiekviename autorių kolektyve turi būti bent vienas kraštovaizdžio architektas.

3. Lietuvių sukurtas projektas

Lietuvos architektų sąjunga nutarė, kad konkurse turi dalyvauti Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas,

Robertas Stasėnas ir Gediminas Budreika. Lietuvių parengtas Viletės parko projektas (3–5 pav.) sudarytas pagal tarptautinio konkurso programą. Objektų išdėstymą žymintys skaitmenys plane ir šiame tekste atitinka eilės numerį programoje.

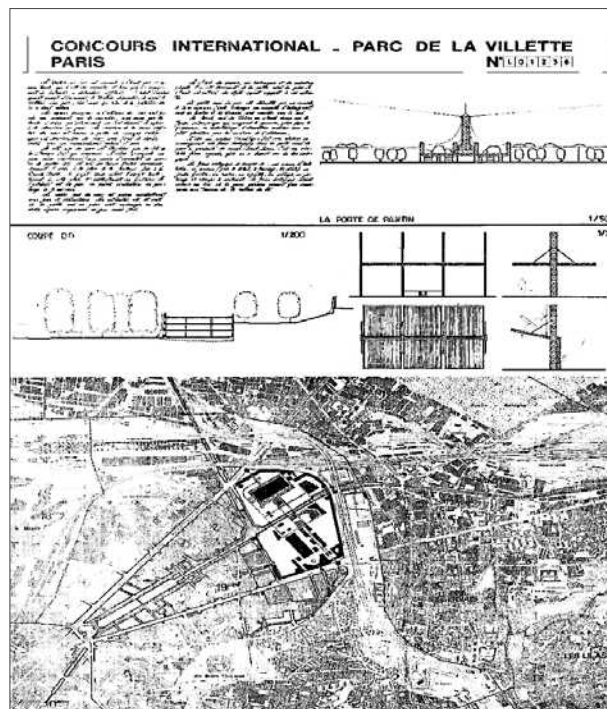
Projekte atsižvelgta į Paryžiaus plėtros planus Viletės apylinkėse, todėl numatyta naikinti geležinkelio trasą ir ypač akcentuotas ryšys su Šomono kalvų parku (*Parc des Buttes – Chaumont*) – šioje vietoje planuotas pagrindinis įėjimas iš pietų pusės (*Porte de Pantin*).

Atsižvelgiant į numatomą *Adolphe Mille* gatvės rekonstrukciją, projekte siūloma *Petite Darse* baseiną prailginti iki pat *Avenue Jean-Jaures*. Tai atveria vaizdą iš *Avenue Jean-Jaures* į kanalą bei *Rond point de canaux* akvatoriją ir suformuoja vientisą parko vakarinį pakraštį. Šiame vakariniame pakraštyje specialių priemonių apsaugai nuo triukšmo vis dėlto nesiūlyta, kadangi pagal miesto planus *Quai de la Gironde* krantinės eismas turėjo būti sumažintas, o vizualinis ryšys iš parko su kanalų akvatorija bei miestu yra labai pageidautinas. Likusieji teritorijos pakraščiai užtvėriami įvairios paskirties pastatų juosta. Šiuo užstatymo būdu sutaupoma teritorijos, lengvai išsprendžiama parko aptvėrimo problema, o parko erdvė gerai apsaugoma nuo gatvių triukšmo.

Pagrindinės parko erdvės formuojamos ne tik pastatais, bet ir medžių juostomis – taip atsiranda gamtos elementų parko struktūroje. Parko želdiniai buvo projektuojami pagal ekologijos reikalavimus. Medžių ir krūmų juostas numatyta sodinti visų pirma naudojant Viletės apylinkei būdingas rūšis. Platesnėse medžių juostose siūlyta kurti miško sąlygas, kur medžių ir krūmų lapai, nukritę ant žemės, negrėbstomi, paliekami supūti. Medynų pakraščiuose sodinamos krūmų juostos turėtų sudaryti palankesnes sąlygas paukščiams. Medžių sutelkimas į miško juostas garantuoja natūralią ir sveiką aplinkumą. Tokių želdinių priežiūra yra pigesnė nei įprastinių išretintų parko želdinių.

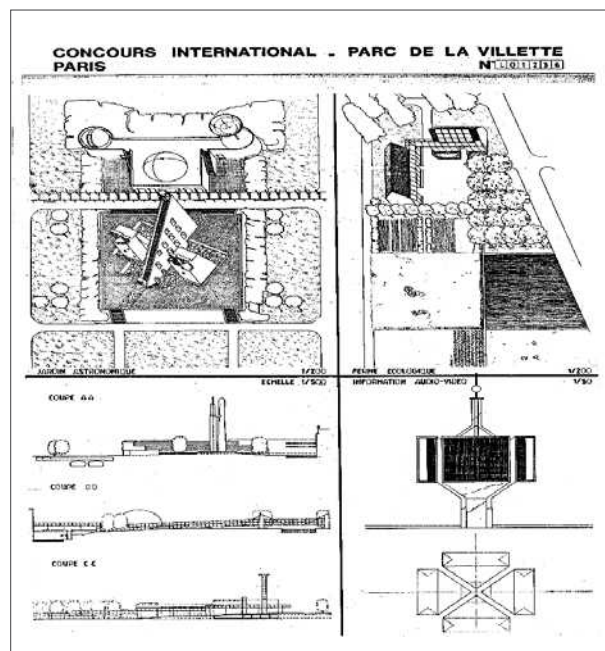
Pietinį parko pakraštį formuoja muzikos miestas (17), kurio vakarinėje pusėje siūloma statyti muzikos mokymo institutą, centrinėje dalyje – dvi žiūrovų sales, o rytų pusėje – muzikos mokslų bei eksperimentų centrą ir muzikos muziejų. Pagrindinis parko įėjimas veda tiesiai į lankytojų aptarnavimo vietas (61). Greta išsaugomas antrasis įėjimas į aikštę su fontanu priešais Didžiąją halę. Projekte išsaugomas tradicinis šios aikštės pobūdis, o iš dalies ir jos funkcijos. Joje ir ateityje veiks turgus, kurio dengtoji dalis išsidėstys Didžiosios halės pietinėje dalyje. Pagrindinė Didžiosios halės paskirtis – parodos.

Bourse paviljone siūloma ir ateityje išlaikyti teatro funkcijas, o *Pavillon Janvier* įkurdinti parko administraciją. *Halle des Maouettes* ir restorane *le Charolais* parko lankytojai galėtų pavalgyti.

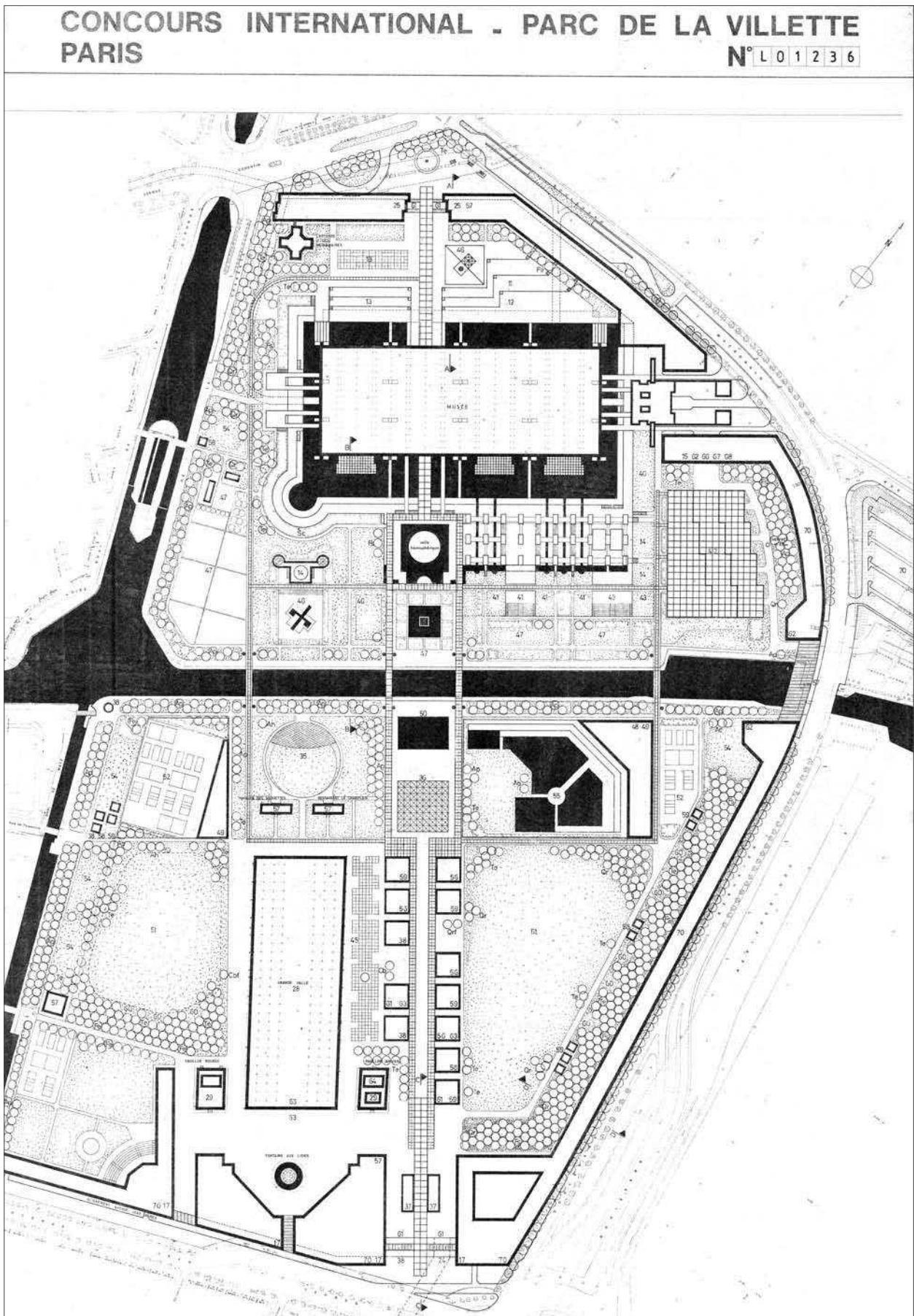
3 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) konkursinis projektas: paaiškinimai, statinių ir įtaisinių pjūviai, parko padėtis mieste. Autoriai: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982 m.)

Fig 3. Competitive project of Villette Park (*Parc de La Villette*) in Paris: explanations, sections of buildings and installations. Authors: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982)

4 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) konkursinis projektas: parko detalės. Autoriai: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982 m.)

Fig 4. Competitive project of Villette Park (*Parc de La Villette*): details of the Park. Authors: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982)

5 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) konkursinis projektas. Pagrindinis planas. Autoriai: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982 m.)

Fig 5. Competitive project of Villette Park (*Parc de La Villette*). Master Plan. Authors: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Stasėnas, Gediminas Budreika (1982)

Rytiniame parko pakraštyje statomos trijų aukštų automobilių stovėjimo aikštelės: į pietus nuo kanalo (*canal de l'Ourcq*) parko lankytojams, o į šiaurę – tarnautojams.

Pietinė parko dalis daugiausia skiriama žaidimams ir pramogoms. Prie pagrindinio šiaurės–pietu tako telkiasi daugelis lankytojų aptarnavimo objektų, pradedant aptarnavimo įstaigomis ir parduotuvėmis (61), kultūrinės informacijos centru (37), kioskais (38), pastoge parodoms bei susitikimams (36) ir baigiant restoranais (56). Šiaurės–pietu ir rytų–vakarų kryptimi takų kryžkelėje yra numatytas didelis dekoratyvinis vandens baseinas, kuriame žiemą veiks pagrindinė čiuožykla (50). Šioje centrinėje, iš visur lengvai pasiekiamoje vietoje yra lauko pasilinksminimų erdvė (35) ir maudyklės (55) su voniomis (49). Maudyklės terasos ir baseinai atgręžti į pietus, o visas sklypas izoliuotas pastatais, tvoromis ir želdiniais (5 pav.).

Prie rytinio įėjimo yra numatytas vaikų centras (62) ir žaidimų aikštelės (51, 52). Vaikų žaidimo aikštės yra numatytos prie visų įėjimų į parką, o pagrindinis žaidimų aikštynas (52) su aptarnavimo pastatu yra prie įėjimo iš vakarų pusės. Pietinės parko dalies rytų ir vakarų pakraščiuose yra dvi didelės universalios paskirties žolė apželdintos aikštės (54), beveik iš visų pusių apsuptos medžiais. Sausuoju laiku aikštės turėtų būti naudojamos įvairiai: pradedant žaidimu su kamuoliu ir baigiant pasisėdėjimu ant žolės. Piknikams ir panašioms susibūrimams yra numatytos aikštelės miško juostų pakraščiuose. Vakarų pusėje esančioje aikštėje yra numatyti dar ir bėgimo takeliai (53), o palei juos išdėstyti gimnastikos prietaisai mankštai.

Šiaurinės parko dalies dominantė yra Mokslo ir pramonės muziejus, kurio aplinkoje išdėstomi su muziejaus veikla susiję objektai.

Šiaurinių teritorijos pakraštį siūloma apstatyti trijų aukštų pastatu (Technikos mokykla su viešbučiu), kurio pagrindiniai langai ir terasos orientuoti į pietus. Veterinarijos rotondą (*La Rotonde Veterinaire*) numatyta panaudoti Viletės rajono muziejui (*eco-muzeum*). Netoliese stovintį bokštą su laikrodžiu siūloma iškelti į gatvę prie šiaurinio įėjimo į parką (*Porte de La Villette*).

Šiaurinėje dalyje terasomis besileidžianti aikštė prie pagrindinio tako į muziejų yra skirta muziejaus lauko ekspozicijoms. Joje siūloma pastatyti ir Ariane raketą.

Rytinėje dalyje, šalia technikos kiemo, yra numatytas parko ūkinis sektorius (66), prie kurio patogų privažiuoti iš miesto. Šalia ūkinio kiemo įrengiami šiltnamiai, kuriuos yra lengva pasiekti, jie yra gerai apšviesti. Greta jų požeminiame aukšte ir lauko terasose yra numatytos kūrybinės dirbtuvės (40) ir „atradimų sodai“ suaugusiesiems (41) bei vaikams (43). Priešais pagrindinį įėjimą į muziejų iš pietų pusės yra suprojektuotas rožynas su elektroniniu informacijos

stulpu, rodančiu laiką, meteorologinius duomenis ir pan.

Muziejaus rūmų pietinėje pusėje projektuojamas astronomijos sodas, kurį sudarys programoje numatytas saulės laikrodis, radioteleskopas, mėgėjiška observatorija ir papildomai siūlomas nedidelis planetariumas astronomijos mėgėjams. Kanalo *de l'Ourcq* pakrantėse numatyta vieta įdomių ir gražių augalų ekspozicijoms.

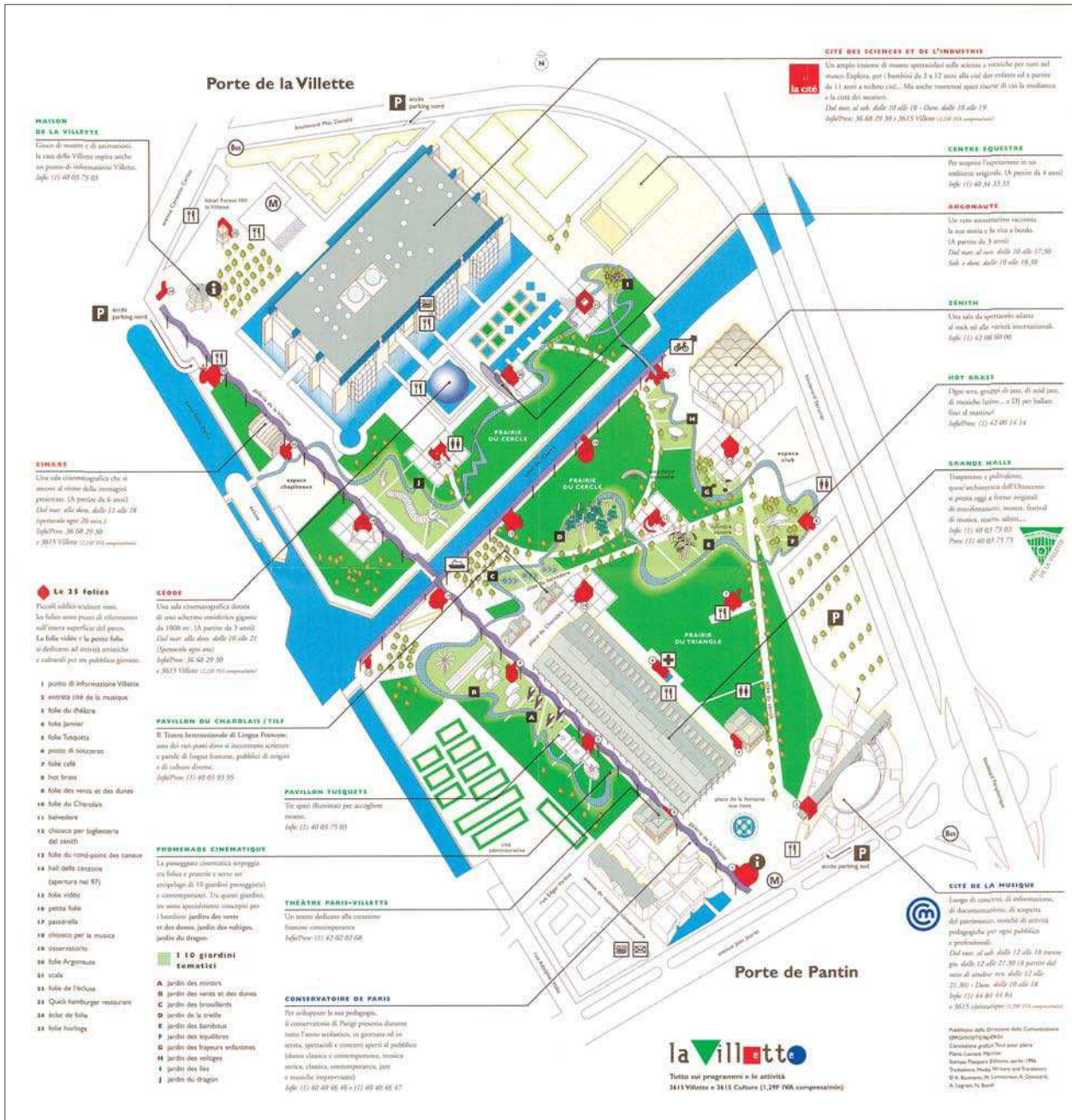
Tematinių sodų (47) idėją numatyta realizuoti įkuriant ekologiškai tvarkomą valstiečio ūkį (*Ferme ecologique*) vakarinėje parko dalyje netoli *Saint Denis* kanalo. Tai realiai veikiantis žemės ūkio vienetas, tvarkomas pagal ekologijos dėsnius, beveik nenaudojantis chemijos priemonių ir labai taupiai naudojantis energijos šaltinius. Ūkį sudaro: gyvenamasis namas, ūkio pastatas (gyvuliams, pašarui, padargams ir kt.), vaismedžių sodas, bitynas, vynuogynas, daržas, pievos, ganyklos ir žemės ūkio kultūrų sėjomainos laukai. Parko lankytojai galės ne tik stebėti ūkio gyvenimą, pamatyti naminius gyvulius, žemės ūkio augalus, bet ir patys pabandyti dirbti ūkio darbus. Valstiečio ūkis bus ta vieta, kurioje ne vienas jaunas paryžietis pamatys, kaip auginama kasdieninė duona. Šis sodas prasmingai papildys Mokslo ir technikos muziejaus ekspoziciją. Ūkį supantys medžiai sudarys siaurą, nedidelį Paryžiaus apylinkių miško fragmentą, kuriame galima bus atrasti samanų, paparčių, vaistingųjų augalų ir pan.

Projektuojamos augalų rūšys plane (5 pav.) pažymėtos sutrumpintai, pavyzdžiui, Ap – *Acer platanoides*, Qrf – *Quercus robur fastigiata*.

4. Projektų vertinimas

Konkursui pristatyta 470 darbų iš 38 šalių. Daugiausia projektų pateikė Prancūzija – 124, Japonija – 59, JAV – 36, Lenkija – 34, Italija – 31, Vokietija – 28, kitos šalys – mažiau. Vertinimo komisiją sudarė 21 narys: 5 kraštovaizdžio architektai, 5 architektai, 2 dailininkai, urbanistas, biologas, sociologas, kompozitorius ir keli valdžios atstovai. Pirmininkavo žinomas Brazilijos kraštovaizdžio architektas Roberto Burle Marksas (Roberto Burle Marx).

Kraštovaizdžio architektų kelias į šį konkursą nebuvo tiesus ir lygus. Kaip apie tai vėliau rašė tuometinis Tarptautinės kraštovaizdžio architektų sąjungos (*IFLA – International Federation of Landscape Architects*) prezidentas ir konkurso projektų vertinimo komisijos narys dr. Hansas Verkmaisteris (Hans Friedrich Werkmeister) iš Vokietijos [3], konkursą organizavo Paryžiaus valdininkai, urbanistai ir architektai. Prancūzų kraštovaizdžio architektai neturėjo ten svaraus balso ir todėl pagrąsino nedalyvauti šiame kraštovaizdžio

6 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) pagrindinis planas. Autorių kolektyvo vadovas architektas Bernardas Tšumis (Bernard Tschumi) iš JAV (1982 m.)

Fig 6. Competitive – Master Plan of Villette Park (Parc de La Villette). Head of team – architect Bernard Tschumi from the USA (1982)

architektūros objekto projektavimo konkurse, jeigu į jį nebus įtraukti jų profesijos atstovai iš tarptautinės organizacijos. Likus maždaug šešioms savaitėms iki konkurso paskelbimo, pagaliau įvyko Tarptautinės architektų sąjungos (*UIA – Union International des Architectes*) ir *IFLA* atstovų susitikimas, kuriame sutarta, kad jų nariai šiame renginyje dalyvaus. Iš abiejų organizacijų paskirta po penkis atstovus į konkurso projektų vertinimo komisiją. Kraštovaizdžio architektams atstovavo jau minėti Roberto Burle Marksas, Hansas F. Verkmaisteris, taip pat Paulis

Fridbergas (Paul Friedberg) iš JAV ir du prancūzai: Pjeras Dovernis (Pierre Dauvergne), Prancūzijos kraštovaizdžio architektų sąjungos pirmininkas, konkurso sekretorius ir Žakas Simonas (Jacques Simon). Architektams atstovavo žinomi praktikai: Arata Isozaki (Japonija), Vittorio Gregotti, Renzo Piano (abu Italija) ir kt.

Dr. H. Verkmaisteris parkui parinktą vietą pavadino „savotiška pabaisa“ (vok. *ein solches Monster*), o konkurso programą vertino kaip „labai prikimštą problemų, pasiūlymų ir reikalavimų“. Svarbiausiomis problemomis jis laikė transporto eismo sureguliuojamą

7 pav. Mokslo ir pramonės muziejus (*Cité des Sciences et de l'Industrie*). Priešais muziejaus rūmus yra milžiniško dydžio rutulys (*Géode*): Regimanto Pilkausko nuotrauka, 1998 m. balandžio 13 d.

Fig 7. Museum of Science and Industry (*Cité des Sciences et de l'Industrie*) (Photo by Regimantas Pilkauskas, 13 April 1998)

ir parko apsaugą nuo triukšmo bei dvoko [3]. Konkurso sąlygose buvo iškeltas reikalavimas dalyviams, kad projektuose būtų ypač atsiribota nuo rytiniu pakraščiu einančio greitkelio *boulevard Périphérique*. Kaip vėliau paaiškėjo, ne visi konkurso projektų autoriai ir vertinimo komisijos nariai į tai atsižvelgė. Dauguma projektuotojų susitelkė į naujų formų paiešką, o į miesto ekologijos reikalus beveik nekreipė dėmesio. Tai labai apsunkino ir vertinimo komisijos darbą.

Projektus įvertinti buvo sunkiausia. Visų pirma tai lėmė pristatytų projektų gausybė. Kiekvienam projektui eksponuoti reikėjo 3 m ilgio sienos. Jeigu jie visi būtų buvę iškabinti vienu metu, eilė būtų nusidriekusi per pusantro kilometro. Kiekvienam iš jų peržiūrėti skiriam bent pusę minutės būtų prireikę maždaug keturių valandų. Sunku pasakyti, kaip viskas ten vyko, nes iki vertinimo komisijos darbo pirmojo etapo pabaigos visuomenei su projektais susipažinti nebuvo leista.

Visuomenė ir žiniasklaida labai domėjosi konkursu. Spauldoje daug rašyta apie didelius vertinimo komisijos narių tarpusavio nesutarimus ir jiems daromą spaudimą. Projektų vertinimo komisijos protokole [4] rašoma, kad techninė komisija, vadovaujama Pjero Ribule (Pierre

Riboulet), pristatė projektus vertinimo komisijai. Pirmiausia tolesniam svarstymui buvo atrinktas 301 projektas, vėliau 63, o dar vėliau – 20. Komisija dirbo visą savaitę (nuo 1982 m. gruodžio 6 d. iki 13 d.), tačiau laimėtojo, kaip konkurso nuostatuose buvo numatyta, taip ir nepaskelbė. Vietoje vienos pirmosios premijos buvo paskirtos 9 pirmosios premijos po 150 tūkst. frankų. Konkurso sąlygose buvo numatyta, kad pirmosios vietos laimėtojas gaus ne piniginę išmoką, o tik turės teisę už numatytą sumą pasirašyti sutartį tolesniam projektavimo darbui. Kiti 11 gavo premijas po 50 tūkst. frankų. Dar buvo paskirtos 5 paskatinamosios premijos – po 20 tūkst. frankų ir dar 5 projektai šiaip buvo paminėti. Iš trisdešimties premijuotų ir paminėtų projektų 14 buvo prancūzų autorių ir iš premijoms skirtų 2 mln. frankų jiems atiteko beveik pusė tos sumos. Iš „socialistinio lagerio“ šalių niekas nieko nelaimėjo.

Vertinimo komisijos protokole [4] nurodomos šios neapsisprendimo dėl pirmosios vietos priežastys:

- išsiskyrė specialistų nuomonės dėl pačios miesto želdynų (parkų, sodų, skverų) sampratos;
- konkursas išryškino naujas tendencijas ir idėjas, kurias sunku apibendrinti vienu modeliu;

- specialistų sudėtis projektuotojų grupėse buvo labai skirtinga, todėl ir projektų sprendiniai labai skyrėsi;
- konkurso dalyviai turėjo įvykdyti konkurso sąlygose pateiktą labai sudėtingą programą.

Vertinimo komisijos narys šveicarų sociologas prof. Lucius Burkhardas (Lucius Burckhardt) pastebėjo [5], kad visus konkursui pateiktus projektus galima buvo grubiai suskirstyti į dvi grupes. Vienoje iš jų parką projektavo kraštovaizdžio architektai ir kvietėsi į talką architektus, o kitoje parką projektavo architektai ir kvietėsi į talką kraštovaizdžio architektus. Panašus pasidalijimas įvyko ir vertinimo komisijoje: vieni palaikė statybos formų pirmumą, kiti – gamtos, todėl sprendimas konkurso sąlygose nustatytu laiku nebuvo priimtas.

Pirmųjų 9 projektų autoriai galėjo dar tris mėnesius tobulinti savo darbus, o tuo metu, 1983 m., nuo sausio 28 d. iki kovo 21 d., konkursinių projektų paroda įvyko Žoržo Pompidu (Georges Pompidou) nacionaliniame meno ir kultūros centre Paryžiuje, kaip dalis didelės parodos „Miestas savo soduose“ (*La ville en ses jardins*). Joje visuomenė galėjo susipažinti su visais konkursiniais projektais. Mums rengiantis vykti į projektų parodą Paryžiuje, dar vasario mėnesį kolegos Maskvoje jau kalbėjo, kad B. Tšumis gavo Prancūzijos pilietybę ir jo grupė laimės konkursą.

Antrą sykį susirinkusi vertinimo komisija dvi dienas posėdžiavo ir iš 9 projektų išrinko geriausią. 1983 m. kovo 25 d. buvo paskelbta, kad laimėtoju tapo JAV autorių kolektyvas, kurio vadovas – architektas Bernardas Tšumis (Bernard Tschumi, gimęs 1944 m. sausio 25 d. Šveicarijoje, studijavęs Paryžiuje, kuris, gyvendamas JAV buvo išgarsėjęs savo paviljonų projektais). Jam talkino architektai Luca Merlini, Alexandra Villegas, Luca Pagnamenta, konsultavo kraštovaizdžio architektai Tom Balsley, William Wallis, Phoebe Cutler, sociologė ir parkų istorikė Galen Craz, meno kritikė Kate Linker, maketavimo architektūros studentas Jon Olsen.

5. Laimėjusieji projektai ir jų vertinimai

Konkurso nugalėtojai aiškino, kad projekte jie panaudojo tris sistemas: taškų (*Points*), linijų (*Lines*) ir paviršių (*Surfacies*). Dabartinę padėtį vaizduojančiame plane (6 pav.) neblogai matyti šios sistemos, o dabartinę parko būklę rodo keletas šio straipsnio autoriaus 1998 m. balandžio 13 d. padarytų nuotraukų (7–11 pav.). Pagal postmodernizmo manierą jie kūrė erdves, naudodami geometrines formas: trikampi, kvadratą, apskritimą. Ažuolų alėjos sudaro sumanytus apskritimus, uosių alėjos – trikampus, o kitų rūšių medžiai – kvadratus ir net lenktas linijas. Parke formuojamas kvadratinis paviljonų (*folie*) tinklas, kurio kraštinė 120 m. Paviljonai

trijų aukštų, 10×10×10 m dydžio ir kiekvienas iš jų skirtas kuriai nors vienai temai, pvz., Flandrijos, botanikos, *Ariane* ir kita. Paviljonų tinklas žymi taškus (*Points*). Alėjomis (*Lines*) įremtos erdvės sudaro paviršius (*Surfacies*), kurie yra padengti veja, skalda ir žvyru (žvyro dangos labai paplitusios ir kituose Paryžiaus želdynuose). Paviljonus jungia tiesių takų, einančių žeme arba viadukais virš žemės, tinklas. Vykdamas konkurso sąlygas projekte gausu įvairiausių funkcijų ir naujų programų. Aktyvus parkas nebėra vieta kontempliuoti ar svajoti.

B. Tšumio grupė projektuojamą parką pavadino „*Parc des Folies*“. Šis pavadinimas greitai prigijo ir paplito spaudos puslapiuose, nors yra šiek tiek dviprasmiškas [6], kadangi žodynuose nurodyta, kad prancūziškas žodis *folie* (kaip ir angliškas *folly*) reiškia „beprotybė, kvailystė“. Anglų–lietuvių kalbų aiškinamajame architektūros žodyne [7] *folly* aiškinamas taip: „*butaforinis* (netikras) *pastatas*: kartais griuvėsiai pastatyti tam, kad pajavaintų, pagražintų kraštovaizdį, sustiprintų vaizdą“. Paviljonų projektuotojai, matyt, tai ir turėjo galvoje.

Tarp devynių geriausiųjų projektų pateko ir B. Tšumio kolegos iš Didžiosios Britanijos architekto Remo Kulhaso (Rem Koolhaas) projektas. Jie abu kažkada kartu dėstė Londono architektūros asociacijoje, o jų vadovaujamų kolektyvų projektai turėjo bendrų metodinių, kultūrinių bei stilistinių bruožų. Maskvietis A. Radionovas [8] pastebėjo, kad abiejuose projektuose tolygiai išdėstytos parko funkcijos atitiko paplitusias komercinio zonavimo schemas ir žemės naudojimo sampratą. Abiejų projektų autoriai atsiskaidė tradicinės parko sampratos ir pavertė ją aktyvia ir sudėtinga miestiška forma. Kurdamas vartotojų visuomenės komunikacines struktūras, B. Tšumio grupė naudojo biuro prototipą (mazgai, tinklai, įtaisiniai), o R. Kulhaso – supermarketo: prekystalių eilės su didžiausiomis pasirinkimo galimybėmis. „Paviljonų parke“ nėra medynų, medžių guotų ir net pavienių medžių. Ten yra tik medžių eilės ir genėtos gyvatvorės įvairioms geometrinėms formoms sudaryti, todėl augalai nustoja savo individualumo. Anot G. Penkerio (Georg Penker) [9], šiuose darbuose „ne tik ryški Dekarto (René Descartes; 1596–1650) racija, jo tvarkos vaizdinys ir valdymo tvarka, juose turėjo triumfuoti ir Rablė (*François Rabelais*; apie 1494–1553) laisvamanystė arba juokdario dvasia“. Rablė posakis „daryk, ką nori“ (pranc. *fais ce que voudras*) tapo pagrindiniu motyvu ir, kaip pasirodė, visiškai priimtina daugumai konkurso vertinimo komisijos narių.

Nugalėtojai nekreipė dėmesio į žiedinės automagistralės (*boulevard Périphérique*) skleidžiamą triukšmą. Tačiau buvo daug projektų (keletas iš jų net pateko į apdovanotųjų devynetuką), kurių autoriams

8 pav. Pėsčiųjų takai, nutiesti ant žemės ir virš jos. Dešinėje matyti vienas iš paviljonų (*folie*) (Regimanto Pilkausko nuotrauka, 1998 m. balandžio 13 d.)

Fig 8. Pedestrian paths on and above the ground. You can see a folie on the right (Photo by Regimantas Pilkauskas, 13 April 1998)

10 pav. Parko grindinių mozaika (Regimanto Pilkausko nuotrauka, 1998 m. balandžio 13 d.)

Fig 10. Park pavement mosaic (Photo by R. Pilkauskas, 13 April 1998)

9 pav. 1998 m. Prancūzija rengėsi XVI pasaulio futbolo čempionatui. Paryžiuje futbolą buvo žaidžiamas visur (R. Pilkausko nuotrauka, 1998 m. balandžio 13 d.)

Fig 9. France preparing for FIFA World Cup in 1998. Football was played everywhere in Paris (Photo by R. Pilkauskas, 13 April 1998)

11 pav. Bambukų sodelis (Regimanto Pilkausko nuotrauka, 1998 m. balandžio 13 d.)

Fig 11. Bamboo garden (Photo by R. Pilkauskas, 13 April 1998)

miesto ekologijos problemos buvo bene svarbiausias tikslas ir visi jie stengėsi tai kuo originaliau išreikšti.

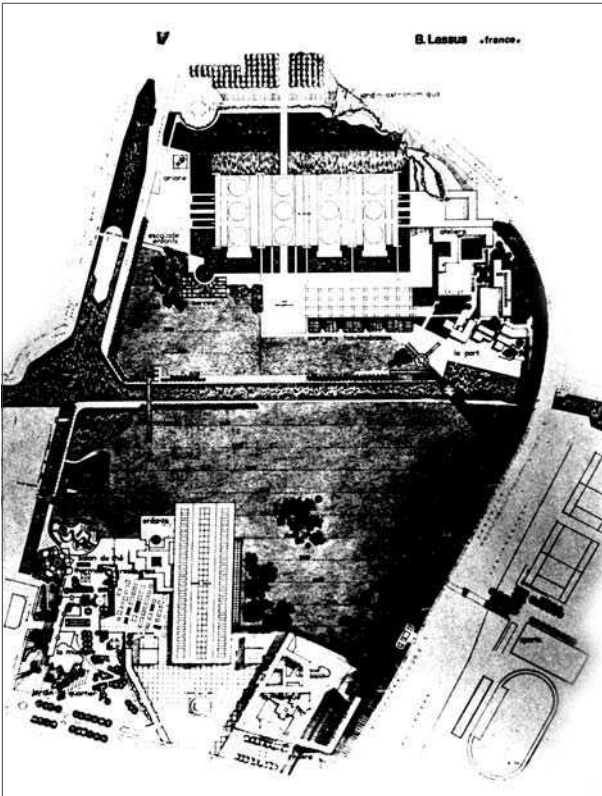
Ispanų grupė, vadovaujama architekto A. Ariolos (Andreu Arriola), panašiai kaip ir du minėtieji darbai, parko veiklą rikiavo vėduoklę sudarančiomis rytų–vakarų krypties alėjomis, tačiau rytiniame pakraštyje jie pasuko medžių eiles palei automagistralę, kad apsaugotų parką nuo triukšmo ir dulkių. Alėjas siūlė sodinti mišrias – iš glaustašakių ažuolų ir glaustašakių tuopų (po 50 metų jas numatyta iškirsti).

Žymus danų kraštovaizdžio architektas, Karališkosios Danijos dailės akademijos profesorius S. I. Andersonas (Sven-Ingvar Andersson) savo projekto idėją išreiškė žodžiais „laba diena grožiui“ (pranc. *Bonjour Plaisir*), išskeldamas bendravimo būtinybę. XXI a. parkas būsianti vieta žmonėms susitikti su draugais ir su gamta. Rytiniame parko pakraštyje jis siūlė supilti nuo 3 m iki 20 m aukščio elipsės formos dirbtines kalvas su

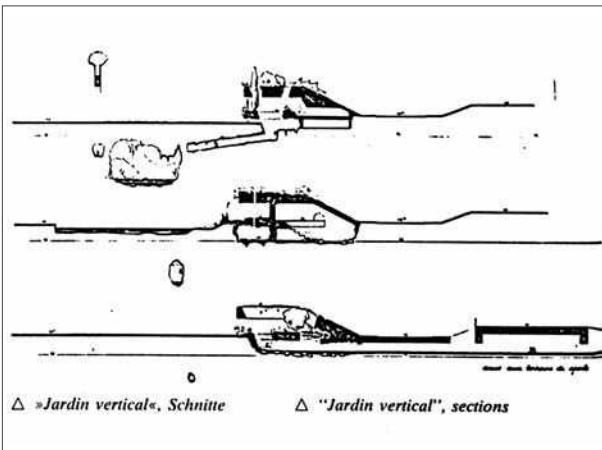
miškais, sodais bei vandens tvenkiniais ir visa tai vadino „fantazijos vieta“.

Olandų kraštovaizdžio architektas M. Van-Geselis (Michael Van-Gessel) teigė, kad parkas yra miesto erdvės struktūra su pagrindinėmis ir šalutinėmis įvairios paskirties erdvėmis. Jis siūlė apšodinti parko pakraščius ir net kanalų pakrantes medžių juostomis, kurios išryškintų centre numatytą plačią erdvią pievą.

Keturiuose geriausiai įvertintuose prancūzų projektuose taip pat centre numatytos vejos šventėms, žaidimams, aitvarams leisti, o rytiniame pakraštyje – apsauginės sienos nuo triukšmo. Žilis Veksleris (Gilles Vexlard) parko rytiniu pakraščiu kala polius ir formuoja 18 m aukščio šlaitą, kurio terasomis bus nutiesti takai, o apačioje įrengti garažai. Nuo automagistralių apsaugotos atviros vietos apšodinamos medžiais, kurie lyg ir suderina parko gamtos ir statinių santykį.

12 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) konkursinis projektas. Pagrindinis planas. Autorių kolektyvo vadovas kraštovaizdžio architektas Bernardas Lasus (Bernard Lassus) iš Prancūzijos (1982 m.)
Fig 12. Competitive project of Vilette Park (*Parc de La Villette*). Master Plan. Head of team – landscape architect Bernard Lassus from France (1982)

13 pav. Paryžiaus Viletės parko (*Parc de La Villette*) konkursinis projektas: „vertikaliojo sodo“ pjūviai. Autorių kolektyvo vadovas kraštovaizdžio architektas Bernardas Lasus (Bernard Lassus) iš Prancūzijos (1982 m.)
Fig 13. Competitive project – of Vilette Park (*Parc de La Villette*). „Vertical Garden“ sections. Head of team – landscape architect Bernard Lassus from France (1982)

Žakas Gurvenekas (Jacques Gourvenec) Babilono kabančiųjų sodų (VI a. pr. Kr.) pavyzdžiu kuria piramidę, kuri užstotų parką nuo triukšmo, o jos viduje galima būtų pastatyti daug automobilių.

Aleksandras Šemetovas (Alexandre Chemetoff) daugiausia rėmėsi praeities patirtimi. Kaip sektinus pavyzdžius jis nurodė Versalio dvaro Liudviko XIV (Louis XIV) daržininką La Kentinjė (Jean-Baptiste de La Quintinye, 1624–1668), kuris mokė auginti daržoves, anglą Josefą Pakstoną (Sir Joseph Paxton, 1803–1865), kuris į vieną visumą susiejo statybas, žemės ūkį ir želdynus, ir vokiečių Fricą Šumacherį (Fritz Schumacher, 1869–1947), kuris 1912 m. laimėjo Hamburgo miesto parko (*Stadtpark*) projektų konkursą. 1920 m. remiantis jo projektu buvo sukurtas puikus miesto viešojo želdyno pavyzdys. A. Šemetovas siūlė Viletės parke auginti kuo daugiau įvairios augalijos, pradedant miško medžiais ir baigiant daržovėmis.

Bernardas Lasus (Bernard Lassus) ir jo bendradarbiai įvertino Viletės vietovę veikiančius neigiamus veiksnius ir bandė juos sušvelninti. Jie visą konkurso parko statybų programą nustumė į parko pakraščius arba pasiūlė iškelti į kitus Paryžiaus parkus. Viletės parko centre jie kūrė plačią vejų erdvę. Kad apsaugotų parką nuo triukšmo iš rytų pusės, statė „vertikalųjį sodą“ (pranc. „*Jardin vertical*“), atremtą į triukšmo stabdymo sieną išilgai *boulevard Périphérique*. „Tai vieta, kur bus daug šviesos, uolų augalų, požeminio pasaulio urvų ir grotų“, – rašė projekto autoriai (12, 13 pav.) [10]. B. Lasus grupės projektas vertinimo komisijai paskutinį kartą balsuojant gavo 2 balsus iš 21 (nugalėjusios B. Tšumio grupės projektas gavo 12 balsų), tačiau nusipelnė daugelio simpatijas. Lietuvių projektuotojai (3–5 pav.) ėjo panašiu keliu, tačiau prancūzai viską daug stipriau pasakė ir įdomiau parodė.

1984 m. sausio mėnesį Maskvoje, Architektų namuose, veikė paroda *Maskva–Paryžius*, kurioje buvo rodomi Sovietų Sąjungos autorių darbai, pristatyti Paryžiaus architektūros projektų konkursuose. 1984 m. sausio 10 d. įvyko parodos aptarimas, kuriame dalyvavo ir kalbėjo daug žymių to meto Sovietų Sąjungos architektų, miestų planuotojų ir kraštovaizdžio architektų. Prof. N. Titova atkreipė dėmesį į lietuvių projektą (3–5 pav.), kuriame siūlyta tematinis sodų idėja plėtoti kuriant ekologiškai tvarkomą valstiečio ūkį (*Ferme écologique*), ir pavadino jį įdomiu, praturtinančiu parko programą [2].

Konkurso rezultatus plačiai aptarė viso pasaulio žurnalai bei laikraščiai. Sunku buvo suderinti didelį norą pasipuikuoti didžiule 1989 m. paroda ir miesto žmonių troškimus turėti gamtos oazę mieste. „Architekto Bernardo Tšumio kūrinys pripažintas geriausiu daugiau atsižvelgiant į 1989 m. Pasaulinės parodos reikalavimus, o ne į tos vietovės gyventojų troškimus“ [11].

Devyni atrinktieji projektai, iš kurių tik du surinko didesnę balsų skaičių, atskleidė tendencijas, kurias palankiai priėmė daugelis architektų – vertinimo komisijos narių. Projektuose buvo ieškoma „kompiuteriškų struktūrinių sprendimų“ su pasikartojančiais statybiniais elementais. Prancūzijos, Olandijos, Danijos kraštovaizdžio architektų siūlymai pagal galimybę tvarkyti žemės paviršių siekiant atitverti parko erdvę nuo triukšmo ir taršalų nebuvo palaikyti (gavo mažiau vertinimo komisijos balsų).

Vertinimo komisijos narys, Paryžiuje gyvenantis šveicarų tapytojas Gotfridas Honegeris (Gottfried Honegger), laimėjus jo favoritui, pareiškė: „Neužmirškite, kad tai dabar yra tikras prancūziškas parkas“. Dr. Verkmaisteris į tai replikavo: „Dabar taip, tačiau 2000 m. bus daugiau žinoma apie tai, ar socialiniai, higieniniai, ekologiniai ir šiuolaikiniai miesto statybiniai poreikiai buvo tinkamai įvertinti“ [3]. Laimėtojai ignoravo realybę ir *boulevard Périphérique* poveikis parkui liko atviras. Visas dėmesys buvo sutelktas į paviljonus „fantazijoms ir sapnams“, kurie žavės žiūrovą. „Ir aš pagaliau pajuntu tam tikrą nusistatymą prieš prancūziškojo parko „barokiškąją reprodukciją“ rašė dr. Verkmaisteris [3].

Prof. Lucius Burkhardtas (Lucius Burckhardt) taip pat rašė, kad parko programa buvo perpildyta, ir teigė, „kad XXI a. problemos nėra mūsų problemos. Jei mes tai suprastumėm, tai jos nebūtų XXI a. problemos“. Jis palaikė nuomonę, kad Bernard Lasus vadovaujamos grupės darbas savo turiniu buvo vertingiausias, bet džiaugėsi ir B. Tšumi pirmąja vieta, gauta už jo paviljonus [5].

Šiandien, aplankę Viletės parką, matome, kad jį yra užvaldę į tiesias eiles surikiuoti įvairūs statiniai ir komerciniai elementai, o reklama lėmė, kad jis tapo labiausiai išgarsintu XX a. parku Europoje.

6. Išvados

1. Viletės parko projekto konkursas pamokė, kaip reikia kurti miesto parką. Darbas pradėtas nuo parko administracijos įsteigimo. Viešojo įstaiga organizavo parko projektavimo darbus, vadovavo jo kūrimo darbams, o dabar vykdo parko priežiūrą.
2. Prancūzai plačiai atvėrė duris parko projektų konkursui dalyviams, tačiau „pritrūko vietos jiems visiems už stalo susodinti“. Organizuojant konkursus svarbu ne tik projektų gausa – juos reikia tinkamai išanalizuoti, sugrupuoti, kad specialistai galėtų pareikšti savo nuomonę apie visus projektus.
3. Plačios ir smulkmeniškios Viletės parko konkurso sąlygos varžė projektuotojų asmeninę raišką, tad daugiau laimėjo tie, kurie mažiau paisė konkurso keliamų reikalavimų.
4. Viletės parko projektų konkurse galima buvo stebėti atkaklią konkurencinę kovą tarp statybos ir gamtos formų dėl dominavimo parke. Didelį valstybinį užsakymą laimėjo statybų šalininkai, kurie siūlė statyti ne tik ant žemės, virš žemės, bet ir po ją.
5. Meninės kūrybos požiūriu visus Viletės parko konkursinius projektus galima suskirstyti į modernius ir postmodernius. Daugelis autorių savo projektuose daugiau ar mažiau laikėsi modernizmui būdingų racionalumo, funkcionalumo, novatoriškumo bei stilistinės vienovės principų, o postmodernizmo šalininkai nesilaikė vienos kurios nors sistemos, bet jungė jas neieškodami jų vidinio ryšio. Vertinimo komisijos nariai balsų dauguma duris atvėrė postmodernistams, tačiau ir modernistai susilaukė pagyrimų spaudoje ir ypač profesionalių kraštovaizdžio architektų palaikymo.

Literatūra

1. Holden, R. An Urban Park for the 21st Century. *Landscape Architecture*, July 1983, p. 66–68.
2. Титова, Н. Парк XXI века. *Архитектура СССР*, № 3, 1984, с. 115–117.
3. Werkmeister, H. F. Anmerkungen und Gedanken zum Wettbewerb Parc de La Villette, Paris. *Garten+Landschaft*, 1983, No 7, p. 520–521.
4. Dauvergne, P. (Secrétaire rapporteur du jury). Procès verbal du jury du concours international pour le Parc de La Villette – Paris. Le 13 Décembre 1982. Projektų vertinimo komisijos protokolas (rankraštis).
5. Burckhardt, L. Anmerkungen und Gedanken zum Wettbewerb Parc de La Villette, Paris. *Garten+Landschaft*, 1983, No 7, p. 521.
6. Holden, R. Tschumi on Villette. *Landscape Architecture*, May–June 1986, No 3, p. 86–87.
7. Kitkauskienė, L.; Kitkauskas, N. Anglų – lietuvių kalbų aiškinamasis architektūros žodynas. Vilnius: Technika, 2004.
8. Радионов, А. Парк XXI века. *Архитектура СССР*, № 3, 1984, с. 114–115.
9. Penker, G. Paris – La Villette. (K)ein neuer Triumph für Frankreich und Paris. *Garten+Landschaft*, 1983, No 8, p. 590–592.
10. Spalink, J.; Entrup-Randl, A. Internationaler Wettbewerb „Parc de La Villette“. *Garten+Landschaft*, 1983, No 5, p. 375–388.
11. Schönbohm, K. Anmerkungen und Gedanken zum Wettbewerb Parc de La Villette, Paris. *Garten+Landschaft*, 1983, No 7, p. 521–522.

LESSONS FROM INTERNATIONAL COMPETITION FOR VILLETTE PARK (PARC DE LA VILLETTE) IN PARIS

R. Pilkauskas

Abstract. In 1982 the French Government initiated an international competition for Villette Park (Parc de La Villette) in Paris. 470 projects from 38 countries were submitted for the competition. One of them was created by the Lithuanians: Augis Gučas, Regimantas Pilkauskas, Robertas Statsėnas and Gediminas Budreika. The winner of the competition was a group of authors from the USA under the leadership of an architect Bernard Tshumi. The project was created according to a postmodernistic rather than traditional park conception providing for an active function as well as a complex urban form of the Park.

Keywords: Villette Park (Parc de La Villette), international competition, architecture, landscape architecture.

REGIMANTAS PILKAUSKAS

Landscape architect, senior lecturer, Vilnius Academy of Fine Arts (1969–2003); head of Planning and Design Company „Želdynai“. President of Lithuanian Association of Landscape Architects (1999–2005). Home: Ratnyčios g. 17–1, LT-44418 Kaunas, Lithuania. Tel. (370-37) 742069. E-mail: pilkauskas@delfi.lt

First degree in Forestry, Lithuanian Academy of Agriculture, 1961. Employment: senior lecturer on landscape architecture, Vilnius Academy of Fine Arts, since 1974; senior lecturer, Kaunas Evening Department, State Art Institute, since 1969; Kaunas Institute of City Planning, since 1961. Internship in landscape architecture in Jurmala (Latvia) (1963), Warsaw Polytechnic Institute (Poland) (1973). Honorary awards: winner of some first prizes at several project competitions. Publications: author of over 30 scientific publications. Research interests: planning of urban development and green areas, design of parks and gardens.